

การพัฒนาศักยภาพเทคโนโลยี และการจัดการการตลาดข้าวในจังหวัดชัยนาท

พรรณี บัวเล็ก¹ และสุภารัตน์ จินนุทธิ²

¹สถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏจันทรเกษม

²สถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏจันทรเกษม

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) สร้างงานวิจัยเชิงพื้นที่ที่สามารถทำวิจัยตามความต้องการของชุมชนและสามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้จริง 2) เพื่อพัฒนาระบบบริหารจัดการงานวิจัยเชิงพื้นที่ของมหาวิทยาลัยราชภัฏจันทรเกษม สำหรับการพัฒนาศักยภาพเทคโนโลยี และการจัดการการตลาดข้าวในจังหวัดชัยนาท และ 3) เพื่อพัฒนานักวิจัยของมหาวิทยาลัยราชภัฏจันทรเกษม และนักวิจัยชาวบ้าน ให้เป็นนักวิจัยเชิงพื้นที่ กลุ่มเป้าหมายเป็นนักวิจัยมหาวิทยาลัยราชภัฏจันทรเกษม และชุมชนในจังหวัดชัยนาท 3 พื้นที่ ใช้กระบวนการวิจัยเชิงพื้นที่ (ABC) งานวิจัยชุมชน (CBR) และการทำงานวิจัยด้วยวิธีแบบ 7 in 1 รวมทั้ง ระบบสนับสนุนงานวิจัยของชุดกลไก (การวางแผน สนับสนุน ติดตามประเมินผล พี่เลี้ยงโดยผู้ทรงคุณวุฒิ) เป็นปัจจัยที่ทำให้งานวิจัยประสบความสำเร็จ และนำสามารถไปสู่การจัดการความรู้ของงานวิจัยได้

ผลการวิจัย พบว่า 1) มีงานวิจัยเชิงพื้นที่ที่เป็นไปตามความต้องการของชุมชนและสามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้จริง จำนวน 6 โครงการ ใน 3 พื้นที่ ได้แก่ บ้านดอนซาก ตำบลห้วยงู อำเภอหันคา บ้านหัวตะพาน ตำบลแพรกศรีราชา อำเภอสรรคบุรี และบ้านคลองรี ตำบลห้วยกรด อำเภอสรรคบุรี จังหวัดชัยนาท 2) เกิดระบบบริหารจัดการงานวิจัยเชิงพื้นที่ของมหาวิทยาลัยราชภัฏจันทรเกษม สำหรับการพัฒนาศักยภาพเทคโนโลยีและการจัดการการตลาดข้าวในจังหวัดชัยนาท 3) นักวิจัยจำนวน 18 คนของ มหาวิทยาลัยราชภัฏจันทรเกษม นักวิจัยชาวบ้านจำนวน 60 คน ที่เข้าร่วมโครงการได้รับการพัฒนาให้เป็นนักวิจัยเชิงพื้นที่

คำสำคัญ: ระบบบริหารจัดการงานวิจัย งานวิจัยเชิงพื้นที่ การจัดการองค์ความรู้

The Development of Knowledge, Technology and Management of Rice Marketing in Chai Nat Province

Punnee Bualek¹ and Sudarat Jinnarit²

¹Research and Development Institute Chandrakasem Rajabhat University

²Research and Development Institute Chandrakasem Rajabhat University

Abstract

The objectives of this research were: 1) to initiate a spatial research implementation according to practical needs of the community; 2) to develop the spatial research management system of Chandrakasem Rajabhat University for fostering knowledge, technology, and rice marketing management in Chai Nat Province; and 3) to enable researchers of Chandrakasem Rajabhat University and local researchers from the community to become spatial researchers. The target groups comprised of researchers of Chandrakasem Rajabhat University and local researchers from 3 communities in Chai Nat Province as follows: 1. Ban Don Sak, Huai Ngu Subdistrict, Han Kha District, 2. Ban Hua Taphan District, Phraek Si Racha Subdistrict Sankhaburi, and 3. Ban Khlong Ree, Huai Krot Sub-district, Sankhaburi District Chai Nat Province. This research was conducted based on community participation throughout networking and partnership between the university and local authorities and people in the community. The major conceptual frameworks to govern the study consisted of Area Based Collaboration (ABC) and Community Based Research (CBR) together with the seven-in-one research approach. In addition, the mechanism of supporting systems ranging from supporting, monitoring, to evaluating also accounted for the fruitful results of this research study.

The results of the research are as follows. 1) There were some aspects of 6 projects under the operation of this spatial research that appeared to meet the needs of the community and could practically be implemented. 2) The establishment of spatial research management system of Chandrakasem Rajabhat University for fostering knowledge, technology, and rice marketing management in Chai Nat Province could be accomplished. 3) The research management system implemented in this study helped enable 18 researchers from Chandrakasem Rajabhat University and 60 local community researchers to become spatial researcher.

Keywords: Research Management System, the Spatial Research, Knowledge Management

บทนำ

มหาวิทยาลัยราชภัฏจันทรเกษมได้รับมอบให้ทำงานพัฒนาท้องถิ่นในจังหวัดชัยนาท การทำงานนี้จึงเป็นการทำงานที่ใช้ความร่วมมือจากทุกภาคส่วนนับตั้งแต่ค้นหาโจทย์วิจัย และกระบวนการทำงานเพื่อตอบสนองความต้องการของท้องถิ่นและนำไปใช้ประโยชน์ได้จริง จังหวัดชัยนาทเป็นพื้นที่ทำเกษตรกรรม เป็นแหล่งผลิตข้าวสำคัญอันดับ 3 ของภาคกลาง ในปี พ.ศ. 2559-2560 กรมส่งเสริมการเกษตร กรมการข้าว ได้สำรวจพบว่า จังหวัดชัยนาทปลูกข้าวพื้นที่ 665,817 ไร่ ปริมาณผลผลิตที่ได้รับ 422,647 ตัน เป็นข้าวหอมมะลิ 7,546 ตัน ข้าวหอมประทูม 125,797 ตัน ข้าวเจ้า 289,153 ตัน ข้าวเหนียว 15 ตัน และข้าวลี 236 ตัน (กรมการข้าว, 2560) ปี 2559 ปัญหาสถานการณ์ราคาข้าวตกต่ำทั่วประเทศ ส่งผลให้ราคาข้าวในจังหวัดชัยนาท อยู่ที่ 6,200-6,300 บาท/ตัน การทำนาปัจจุบันไม่เพียงพอต่อการชำระหนี้สินของชาวนาได้ เพราะต้อง ขาดทุนทุกครั้งจากปัญหาการผลิตที่ค่าปุ๋ย ค่ายาฆ่าแมลง และเมล็ดพันธุ์ที่มีราคาแพง ขณะที่ โรงสีกดราคาข้าวเหลือเพียง 6,000 บาท ในสภาพเช่นนี้ชาวนาไม่สามารถทนแบกรับกับปัญหา การขาดทุนได้เริ่มประกาศขายนาเพื่อนำเงินมาชำระหนี้กับสถาบันการเงินที่ได้ยืมมาก่อนหน้านี้ (มติชนออนไลน์, 2559) ปัญหาเหล่านี้ยังคงสืบเนื่องถึงปัจจุบัน

การวิจัยครั้งนี้เป็นการดำเนินงานตามภารกิจของมหาวิทยาลัย ซึ่งกำหนดอยู่ในยุทธศาสตร์ การพัฒนาท้องถิ่นของมหาวิทยาลัยราชภัฏ ระยะ 20 ปี (พ.ศ.2560-2579) ยุทธศาสตร์ที่ 1 การพัฒนาท้องถิ่น ได้กำหนดกลยุทธ์ในการทำงาน 3 กลยุทธ์ คือ 1) สร้างและพัฒนาความร่วมมือ กับผู้ว่าราชการจังหวัดในการวางแผนพัฒนาพื้นที่ 2) บูรณาการความร่วมมือทั้งในมหาวิทยาลัย และนอกมหาวิทยาลัยทุกภาคส่วน ทั้งภาครัฐ ภาคเอกชนและประชาสังคม และ 3) บูรณาการ การพัฒนาท้องถิ่นกับการเรียนการสอน การวิจัยของนักศึกษาและอาจารย์

โครงการ “พัฒนาองค์ความรู้ เทคโนโลยี และการจัดการ การตลาดข้าวในจังหวัดชัยนาท” เป็นโครงการชุดที่ดำเนินการโดยมหาวิทยาลัยราชภัฏจันทรเกษม เพื่อแก้ไขปัญหาเกษตรกรที่ใน ภาคการผลิตเพื่อให้มีรายได้เพิ่มขึ้นและลดรายจ่าย ประกอบด้วยโครงการเชิงระบบ 1 โครงการ ซึ่งทำหน้าที่เป็นพี่เลี้ยงและหนุนเสริมโครงการย่อย 6 โครงการ ที่ต้องดำเนินงานไปพร้อมกัน ซึ่งประกอบด้วยประเด็นต่าง ๆ ที่มาจากปัญหาและความต้องการของชุมชน ได้แก่ 1) แนวทาง การพัฒนาหลักสูตรและการบริหารจัดการโรงเรียนชาวนา 2) การพัฒนาผลิตภัณฑ์ดูแลผิวจาก ข้าวปลอดภัยชัยนาท 3) การพัฒนาและออกแบบบรรจุภัณฑ์เพื่อเพิ่มมูลค่าวัสดุเหลือทิ้ง จากกระบวนการทำนา 4) การวิเคราะห์สภาพพื้นที่และการถือครองที่ดินเพื่อสร้างความตระหนัก ในการใช้ที่ดินของประชาชน 5) แนวทางการลดหนี้้อย่างยั่งยืน และ 6) การพัฒนาศักยภาพ การท่องเที่ยวเชิงเกษตรโดยกระบวนการมีส่วนร่วมและการสื่อสารชุมชน

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อสร้างงานวิจัยเชิงพื้นที่ให้เป็นไปตามความต้องการของชุมชนและสามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้จริง
2. เพื่อพัฒนาระบบบริหารจัดการงานวิจัยเชิงพื้นที่ของมหาวิทยาลัยราชภัฏจันทรเกษมสำหรับการพัฒนาพัฒนาองค์ความรู้ เทคโนโลยี และการจัดการการตลาดข้าวในจังหวัดชัยนาท
3. เพื่อพัฒนานักวิจัยของมหาวิทยาลัยราชภัฏจันทรเกษมและนักวิจัยชาวบ้าน ให้เป็นนักวิจัยเชิงพื้นที่

ขอบเขตการวิจัย

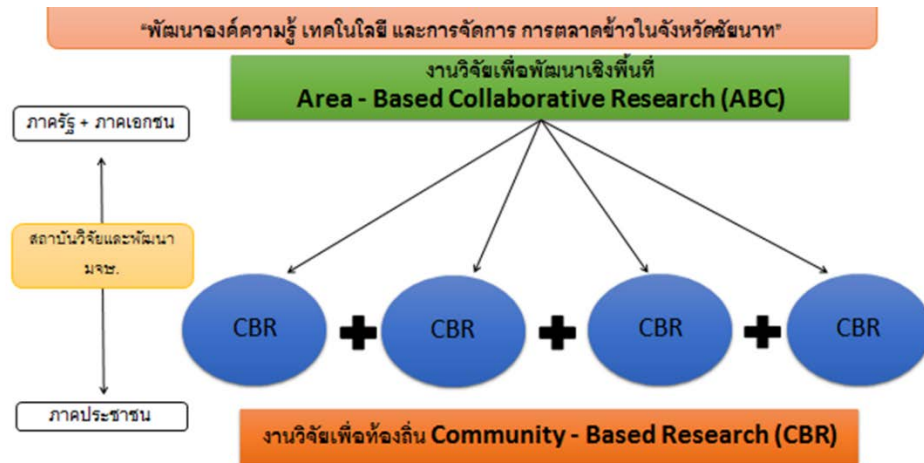
การดำเนินการวิจัยในครั้งนี้ ดำเนินการในจังหวัดชัยนาท 3 พื้นที่ ได้แก่ บ้านดอนซาก ตำบลห้วยงู อำเภอหันคา บ้านห้วยตะพาน ตำบลแพรกศรีราชา อำเภอสรรคบุรี และบ้านคลองรี ตำบลห้วยกรด อำเภอสรรคบุรี จังหวัดชัยนาท

กรอบแนวคิดการวิจัย

วิธีดำเนินการวิจัย

ใช้กระบวนการดำเนินงานตามแบบงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น (CBR) และการวิจัยเชิงพื้นที่ (ABC) ดังนี้

ภาพที่ 2: กระบวนการดำเนินการวิจัยตามแบบงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น (CBR)

1. กระบวนการดำเนินการวิจัยตามแบบงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น (CBR) โดยใช้แนวปฏิบัติของ CBR ดังนี้

1.1 ค้นหาศักยภาพและปัญหาของชุมชน ณ บ้านดอนซาก ตำบลห้วยงู อำเภอหันคา จังหวัดชัยนาท ทั้งนี้เพื่อทำความเข้าใจในสถานการณ์ของพื้นที่ ปัญหาที่แท้จริงและหาจุดแข็งที่เป็นทุนของชุมชนเพื่อใช้เป็นฐานการพัฒนา แลกเปลี่ยนเรียนรู้กับชาวบ้านในประเด็นการแก้ปัญหาหนี้สิน “ลดรายจ่าย เพิ่มรายได้” โดยมีเป้าหมาย ผลผลิต และผลลัพธ์ที่ชัดเจน วัดได้ สามารถตอบโจทย์ความต้องการของชุมชนท้องถิ่นเชิงประจักษ์ ส่งผลกระทบต่อชุมชนท้องถิ่น ทั้งทางตรงและทางอ้อม

1.2 ประชุมระดมสมองเพื่อทำการดำเนินงานวิจัยโครงการ “พัฒนาองค์ความรู้ เทคโนโลยี และการจัดการ การตลาดข้าวในจังหวัดชัยนาท” เพื่อวิเคราะห์กรอบวิจัยและกรอบการดำเนินงานวิจัยโครงการ

1.3 การลงพื้นที่สำรวจปัญหาของชุมชนและค้นหาที่มนักวิจัยชาวบ้าน ร่วมกับที่มนักวิจัยมหาวิทยาลัยราชภัฏจันทรเกษม ครั้งที่ 1

1.4 การเข้าพบผู้ว่าราชการจังหวัดเพื่อหาหรือแนวทางการดำเนินงานและลงพื้นที่สำรวจปัญหาของชุมชนและค้นหาที่มนักวิจัยชาวบ้าน ร่วมกับที่มนักวิจัยมหาวิทยาลัยราชภัฏจันทรเกษม ครั้งที่ 2

1.5 การประชุมออกแบบการวิจัยเพื่อการพัฒนาท้องถิ่น โดยมีผู้ทรงคุณวุฒิ ผศ.ดร.บัญชากร แก้วส่อง ร่วมเติมความรู้และทำความเข้าใจแนวทางการทำงานวิจัยเพื่อการพัฒนา

ท้องถิ่นเพื่อปรับกรอบการดำเนินงานวิจัยของโครงการการพัฒนาองค์ความรู้เทคโนโลยี และการจัดการ การตลาดข้าวในจังหวัดชัยนาท ให้มีความชัดเจนมากยิ่งขึ้น

1.6 การประชุมเปิดเวทีพิจารณาข้อเสนอโครงการวิจัยเรื่อง “พัฒนาองค์ความรู้ เทคโนโลยี และการจัดการ การตลาดข้าวในจังหวัดชัยนาท” โดยมีผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 2 ท่าน คือ ผศ. ดร.บุญชร แก้วส่อง และ ผศ.พีรชัย กุลชัย พิจารณา

1.7 การประชุมทำแผนปฏิบัติการ (Action Plan) โดยมีผู้ทรงคุณวุฒิเดิมความรู้ คือ ผศ.พีรชัย กุลชัย

1.8 โครงการแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับเครือข่ายเกี่ยวกับระบบบริหารจัดการงานวิจัย และการบริการวิชาการ ณ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุตรดิตถ์

1.9 การลงพื้นที่ติดตามการดำเนินงานของโครงการย่อย ภายใต้โครงการ “การพัฒนา องค์ความรู้เทคโนโลยีและการจัดการ การตลาดข้าวในจังหวัดชัยนาท”

1.10 การประชุมนำเสนอความก้าวหน้างานวิจัย โดยมีผู้ทรงคุณวุฒิ คือ ผศ.ดร.บุญชร แก้วส่อง และ ผศ.พีรชัย กุลชัย ร่วมให้ข้อเสนอแนะ

1.11 กิจกรรมคืนข้อมูลให้ชุมชนเพื่อให้ชุมชนได้รับทราบผลการดำเนินงาน ชุมชน เข้ามาตรวจสอบและแก้ไขงานวิจัย งานวิจัยประเภทอื่นไม่มีขั้นตอนนี้ทำให้ชาวบ้านไม่ได้รับทราบ ว่า ผลการทำงานเป็นอย่างไร สามารถใช้ประโยชน์ได้อย่างไร

2. กระบวนการการทำงานงานของการวิจัยเชิงพื้นที่ (ABC) มีดังนี้

2.1 กำหนดโจทย์ที่มาจากปัญหาของพื้นที่และมีโอกาสที่จะนำไปสู่การแก้ไขปัญหา ที่เป็นจริงประเด็นร่วมกันของภาคีทุกภาคส่วน โดยใช้การการนำเสนอของทุกภาคส่วนและลง ประชามติเพื่อคัดเลือกประเด็นที่สำคัญในเบื้องต้น

2.2. คัดกรองประเด็นโดยผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทุกภาคส่วนทั้งมีการเปิดเวทีเพื่อคัดกรอง และคัดกรองโดยนักวิชาการและผู้ให้ทุนวิจัย

2.3 กำหนดพื้นที่สำหรับการพัฒนา และหาการมีส่วนร่วมของคนในพื้นที่ ทุกภาคส่วน ที่เกี่ยวข้อง

2.4 มีกระบวนการวิจัยที่สร้างการมีส่วนร่วมของคนในพื้นที่ โดยร่วมมือกับจังหวัด

2.5. สร้างกลไกที่เป็นภาคีเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาพื้นที่

ผลการวิจัย

1. การสร้างงานวิจัยเชิงพื้นที่ให้เป็นไปตามความต้องการของชุมชนและสามารถนำไปใช้ ประโยชน์ได้จริงเนื่องจากทุกโครงการมีการทำโจทย์วิจัยกับชาวบ้าน และมีกระบวนการคัดกรอง โจทย์วิจัยร่วมกับชุมชนเจ้าของปัญหา พื้นที่ให้ความร่วมมือและสามารถทำงานวิจัยร่วมกัน

ระหว่างนักวิจัยมหาวิทยาลัยและนักวิจัยชาวบ้านไปด้วยดี มีการศึกษาบริบทชุมชน ประวัติความเป็นมาของชุมชน สถานการณ์ที่ชุมชนมีปัญห ภูมิปัญญา ทุนทรัพยากร ทุนวัฒนธรรม และทุนบุคคลในพื้นที่ โดยทำการศึกษาร่วมกันระหว่างนักวิจัยมหาวิทยาลัยและนักวิจัยชาวบ้านเป็นการสร้างความตระหนักในคุณค่าและศักยภาพของชุมชนเพื่อนำมาสร้างการพัฒนา นักวิจัยของมหาวิทยาลัยที่เข้าร่วมมาจากหลากหลายสาขาวิชา เป็นการทำงานแบบบูรณาการเพื่อตอบสนองความต้องการของคนในพื้นที่ โดยผลการวิจัยของโครงการย่อย 6 โครงการ มีผลสรุปดังนี้

1.1 โครงการ แนวทางการพัฒนาหลักสูตร และการบริหารจัดการโรงเรียนชาวนา กรณีศึกษาโรงเรียนชาวนาบ้านคลองรี ตำบลห้วยกรด อำเภอสรรคบุรี จังหวัดชัยนาท พบว่าโรงเรียนชาวนามีองค์ความรู้ที่หลากหลาย และมีการบริหารจัดการโดยการจัดตั้งกลุ่มบุคคลขึ้นหลักสูตรสามารถลดต้นทุนในการทำนาและนำไปสู่การลดภาระหนี้สินให้กับชาวนาได้ โดยการสอนให้ชาวนาพึ่งตนเองในการทำนาให้มากที่สุด โดยมีมหาวิทยาลัยสนับสนุนด้านบริหารจัดการด้านวิชาการ และด้านงบประมาณ การมีหน่วยงานของรัฐในท้องถิ่นช่วยสนับสนุนการดำเนินงานจะทำให้บรรลุวัตถุประสงค์ในการลดต้นทุนในการทำนาและเพิ่มรายได้ให้กับชาวนา งานวิจัยสร้างแรงบันดาลใจให้กับทีมนักวิจัยชาวบ้านบางส่วนเริ่มมีความสนใจและการปรับเปลี่ยนการทำนาตามรูปแบบของโรงเรียนชาวนา การทำนาแบบปลอดภัย ด้วยการลดการใช้สารเคมีตามวิถีโรงเรียนชาวนาอีกครั้ง

1.2 โครงการ การพัฒนาผลิตภัณฑ์ดูแลผิวจากข้าวปลอดภัยชัยนาทอย่างมีส่วนร่วมของชุมชนบ้านหัวตะพาน จังหวัดชัยนาท พบว่า นักวิจัยมหาวิทยาลัยได้ใช้ความรู้ทางวิชาการนำไปสร้างนวัตกรรมชุมชนในการแปรรูปข้าวปลอดภัยให้มีฤทธิ์ด้านสารอนุมูลสูงขึ้นมากกว่าข้าวที่ไม่ผ่านการแปรรูป ข้าวแปรรูปถูกนำมาใช้เป็นส่วนประกอบในการผลิตสบู่ก้อนอมผิว เพื่อเป็นการลดรายจ่ายให้แก่ชุมชน ทำให้ผู้สูงอายุมีโอกาสทำกิจกรรมที่มีประโยชน์ สุขภาพจิตดี และเกิดความรักความสามัคคีในชุมชน ทั้งยังเป็นการเพิ่มมูลค่าทางเศรษฐกิจของข้าวปลอดภัย

1.3 โครงการ การพัฒนาและออกแบบบรรจุภัณฑ์เพื่อเพิ่มมูลค่าวัสดุเหลือทิ้งจากกระบวนการทำนา บ้านดอนซาก ตำบลห้วยงู จังหวัดชัยนาท พบว่า งานวิจัยนี้เป็นการนำวัสดุเหลือทิ้งจากกระบวนการทำนา คือ ฟางข้าว นำมาผลิตเป็นผลิตภัณฑ์ เช่น กระถางต้นไม้ แผงไขปอกสวมแก้ว ที่รองแก้ว ที่วางสบู่ และออกแบบให้ผลิตภัณฑ์ทันสมัยโดยใช้ศาสตร์การออกแบบผลิตภัณฑ์ประสานกับเอกลักษณ์เฉพาะของท้องถิ่น ซึ่งจะทำให้ได้บรรจุภัณฑ์ที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะชุมชน ทำการจำหน่ายเพื่อเป็นการเพิ่มรายได้อีกช่องทางหนึ่งให้กับชาวบ้านและลดปัญหาวัสดุเหลือทิ้งเป็นจำนวนมากที่อยู่ในพื้นที่ จนนักวิจัยชาวบ้านสามารถจดทะเบียนจัดตั้งกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรจังหวัดชัยนาท และจากผลการวิจัยนี้ทำให้หน่วยงานภาครัฐหันมาให้การสนับสนุนและช่วยเหลือกลุ่มนักวิจัยชาวบ้านเพิ่มขึ้น นักวิจัยมหาวิทยาลัยและนักวิจัยชาวบ้านได้เรียนรู้

ร่วมกันถึงการทำงานวิจัยกับชุมชน ได้ทราบถึงความต้องการที่แท้จริงของชุมชนจากการลงพื้นที่ทำงาน ได้พัฒนาศักยภาพของตนเองทั้งนักวิจัยมหาวิทยาลัยและนักวิจัยชาวบ้าน

1.4 โครงการ การวิเคราะห์สภาพพื้นที่และการถือครองที่ดินโดยกระบวนการมีส่วนร่วมกับชุมชนเพื่อสร้างความตระหนักในการใช้ที่ดินของประชาชนบ้านดอนซาก ตำบลห้วยงู อำเภอหันคา จังหวัดชัยนาท พบว่า สามารถค้นพบอัตราส่วนของการจำนองที่ดินและแนวทางการผันน้ำในพื้นที่เกษตรกรรมของตนเอง โดยสามารถนำมาวางแผนในเรื่องการบริหารจัดการน้ำได้อย่างบูรณาการและมีส่วนร่วมของกลุ่มเกษตรกรในพื้นที่บ้านดอนซาก ชาวบ้านเกิดองค์ความรู้และมีความตระหนักรู้ในสภาพปัญหาต่าง ๆ ในพื้นที่ของตนเองจากการทำวิจัยร่วมกัน ซึ่งชาวบ้านบางส่วนสามารถมองเห็นสภาพปัญหาที่เกิดขึ้นในพื้นที่ของตนเองทั้งการถือครองที่ดิน ข้อมูลตัวเลขออกมาทำให้ชาวบ้านเห็นสิ่งที่เกิดขึ้นกับที่ดินตนเอง อัตราส่วนการถือครองที่ดินในพื้นที่ของกลุ่มเครือข่ายของตนเองในการจำนอง เป็นต้น

1.5 โครงการ แนวทางการลดหนี้ที่ยั่งยืนโดยกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนบ้านนาชัย พบว่า ชาวบ้านนำ 6 แนวทาง มาปฏิบัติเพื่อทดลองแก้ปัญหาหนี้สินตามศักยภาพและนำเสนอสถานะการเงินของแต่ละคน คือ การรวมหนี้ การให้ความรู้ความเข้าใจทางการเงิน การออมเงิน การหารายได้เพิ่ม การไม่กู้เพิ่ม และการตัดเงินต้น เกิดการเรียนรู้เรื่องราวหนี้สินของตนเองจากสิ่งที่ไม่เคยบันทึกก็ได้อรรถกถาจุดอ่อน จุดแข็งของตนเอง มีการเรียนรู้และเข้าใจเรื่องหนี้สินในชุมชนและพฤติกรรมของการเป็นหนี้สินว่าเป็นอย่างไร เห็นภาพและเริ่มแก้ไขปัญหาหนี้สินของตนเองได้ในระดับหนึ่ง ตระหนักมากขึ้น กล้าพูดกล้าแสดงความคิดเห็น และกล้านำเสนอมากขึ้น มีการวางแผนเรื่องการลดหนี้และยินดีเข้าร่วมงานอย่างน้อย 5 ครอบครัว ในด้านนักวิจัยมีความเข้าใจกระบวนการหาโจทย์มาจากชาวบ้าน

1.6 การพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงเกษตรโดยชุมชนของบ้านดอนซาก ตำบลห้วยงู อำเภอหันคา จังหวัดชัยนาท โดยกระบวนการมีส่วนร่วมและการสื่อสารชุมชน ข้อค้นพบสำคัญ พบว่า ปัจจัยที่มีต่อการพัฒนาศักยภาพและประสิทธิภาพในการจัดการท่องเที่ยวเชิงเกษตรโดยชุมชน คือ การทำนาดีตารางซึ่งมีความโดดเด่นและแตกต่างจากชุมชนอื่นมีหน่วยงานภาครัฐให้การสนับสนุนชุมชนด้านการท่องเที่ยว เช่น มีการจัดทำเป็น “ชุมชนท่องเที่ยว OTOP นวัตวิถี” แต่ขาดความต่อเนื่อง การเข้าถึงชุมชนเข้าถึงได้ยากและยังไม่มีป้ายบอกทางเข้าหมู่บ้าน แต่มีการเชื่อมโยงเส้นทางท่องเที่ยวได้กับถนนสายหลักและกับแหล่งท่องเที่ยวสำคัญอื่น ๆ มีระบบไฟฟ้า ประปา และระบบสาธารณสุขในหมู่บ้าน ยังไม่มีป้ายบอกจุดท่องเที่ยวที่สำคัญ มีห้องน้ำสาธารณะจำนวนไม่มากนักในการรองรับนักท่องเที่ยว มีจำนวนบ้านเพียงพอที่จะจัดทำเป็นโฮมสเตย์ที่รองรับนักท่องเที่ยวได้ แต่ยังคงต้องมีการพัฒนารูปแบบบ้านพักประเภทโฮมสเตย์มีมาตรฐาน

การจัดการการท่องเที่ยวเชิงชาตการประชาสัมพันธ์ที่มีประสิทธิภาพ และยังไม่มีการจัดทำสื่อประชาสัมพันธ์ให้แพร่หลาย

อย่างไรก็ตามโครงการส่วนใหญ่ยังไม่เกิดผลกระทบ (Impact) ที่เห็นชัดเนื่องจากโครงการเป็นระยะการทำงานระยะแรก 1 ปี ซึ่งวางแผนการทำงานทั้งหมด 3 ปี ผลผลิตปีที่ 1 คือ การหาความรู้และหาแนวทางปีที่ 2 เป็นการทดลอง ปีที่ 3 เป็นระยะขยายผล แต่บางโครงการได้ทำไปทดลองไปจึงเห็นผลในการเพิ่มรายได้ให้กับชุมชนแล้ว คือโครงการ การพัฒนาและออกแบบบรรจุภัณฑ์เพื่อเพิ่มมูลค่าวัสดุเหลือทิ้งจากกระบวนการทำน้าบ้านดอนซาก ตำบลห้วยงู จังหวัดชัยนาท

2. การพัฒนาระบบบริหารจัดการงานวิจัยเชิงพื้นที่ของมหาวิทยาลัยราชภัฏจันทรเกษม บทบาทของโครงการเชิงระบบของสถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏจันทรเกษม ในการทำหน้าที่บริหารชุดโครงการงานวิจัย 6 โครงการย่อย หน้าที่สำคัญ คือเป็นตัวหนุนเสริม และทำหน้าที่เป็นพี่เลี้ยงให้โครงการย่อยตั้งแต่ต้นจนจบกระบวนการ เพื่อให้โครงการต่าง ๆ สามารถสร้างงานวิจัยให้มีคุณภาพ ผลงานวิจัยสามารถบูรณาการกับพันธกิจของมหาวิทยาลัย 4 ประการ คือ การวิจัย การเรียนการสอน บริการวิชาการ และ ทำน้าบำรุงศิลปวัฒนธรรม รวมทั้งสามารถทำให้ชุมชนเข้มแข็งและพัฒนาอย่างยั่งยืน คือ สร้างคน สร้างงาน/ความรู้ และสร้างการเปลี่ยนแปลงให้กับชุมชน

ตารางที่ 1 ระบบบริหารและกลไกการดำเนินงานของชุดโครงการที่กำหนดร่วมกัน

ประเด็น	การดำเนินงาน
เป้าหมายของโครงการ	1. ด้านงานวิจัย “ลดรายจ่ายเพิ่มรายได้” อย่างน้อยร้อยละ 5 2. ด้านพัฒนาบุคลากรนักวิจัยท้องถิ่น อย่างน้อย 10 คน 3. งานวิจัยสำเร็จ 6 โครงการ และทุกโครงการถูกนำไปใช้ประโยชน์
กลไก	1. คณะกรรมการบริหารงานวิจัยที่มีรองคณบดีฝ่ายวิจัยทุกคณะเข้าร่วม 2. มีคณะกรรมการขับเคลื่อนงานวิจัยเชิงพื้นที่ที่เชื่อมโยงกับภาครัฐ เอกชนและประชาสังคม 3. เครือข่ายความร่วมมือในพื้นที่ของมหาวิทยาลัยที่มีอยู่เดิม

ตารางที่ 1 (ต่อ)

ประเด็น	การดำเนินงาน
แนวปฏิบัติ	1. ให้นักวิจัยทำงานเป็นทีม ใช้การบูรณาการข้ามศาสตร์ 2. ทุกโครงการวิจัยต้องมีนักวิจัยชาวบ้าน ผู้ใช้ประโยชน์เข้าร่วมด้วย 3. การดำเนินการวิจัยจะต้องเป็นการทำงานแบบมีส่วนร่วมทุกขั้นตอน โดยมีการกำหนดว่านักวิจัย มจช. ทำอะไร ชาวบ้านทำอะไร และร่วมกันทำคืออะไร 4. ทุกโครงการต้องสร้างการเชื่อมโยงกับการเรียนการสอนที่อาจารย์รับผิดชอบ
กระบวนการและเครื่องมือ	1. มีกระบวนการค้นหาโจทย์วิจัยร่วมกับภาคีทุกภาคส่วนทั้งภาครัฐ เอกชนและประชาสังคม 2. กำหนดกรอบวิจัยจากปัญหาที่เป็นจริง 3. ใช้กระบวนการทำงานวิจัยเชิงพื้นที่ ABC และงานวิจัยชุมชน CBR 4. มีการทำงานร่วมกัน 10 ขั้นตอน CBR ที่ร่วมกันกำหนด
โจทย์การวิจัย	1. มาจากพื้นที่และใช้ประโยชน์ได้จริง 2. มีความเป็นรูปธรรมที่สามารถทำให้สำเร็จได้ในระยะเวลาที่กำหนด 3. มีการทบทวนจากพื้นที่ว่าคุ้มค่า ตรงกับความต้องการของชาวบ้าน
พื้นที่ศึกษาวิจัย	1. พื้นที่ในความรับผิดชอบจังหวัดชัยนาท 2. พื้นที่ที่มีสภาพปัญหาตรงกับโจทย์ที่ร่วมกันกำหนดระหว่างมหาวิทยาลัย ชุมชน ภาคประชาสังคม และภาคีที่เกี่ยวข้อง 3. พื้นที่ที่ผู้นำและชุมชนมีความพร้อมในการทำงานร่วมกับนักวิจัย 4. ตรงกับความสามารถของนักวิจัยมหาวิทยาลัย
การค้นหานักวิจัยมหาวิทยาลัยและนักวิจัยชาวบ้าน	1. ประกาศรับสมัครนักวิจัยมหาวิทยาลัยที่สนใจโจทย์และสามารถทำงานร่วมกับชุมชนได้ 2. นักวิจัยที่มีความมุ่งมั่นที่จะพัฒนาคุณภาพชีวิตของชาวบ้าน 3. ใช้การประชุมชุมชนและให้ชาวบ้านร่วมกันคัดเลือกทีมวิจัยชาวบ้าน
การเชื่อมโยงกับกลไกจังหวัดและหน่วยงานท้องถิ่น	1. แจ้งการทำงานให้ผู้ว่าราชการจังหวัดรับทราบ และเชิญเข้าร่วมกิจกรรมเป็นระยะเพื่อรับทราบผลของงานวิจัย
การประเมินผล	1. ใช้ผู้ทรงคุณวุฒิประเมินผล 2. ใช้ผู้ใช้ประโยชน์ผู้มีส่วนได้เสีย (ชาวบ้านที่เข้าร่วมโครงการ)
กระบวนการติดตามงาน	1. ติดตามเป็นระยะทุก 1 เดือน 2. ติดตามการทำงานในพื้นที่ทุก 3 เดือน 3. รายงานความก้าวหน้า 50% 4. รายงานฉบับสมบูรณ์

ตารางที่ 1 (ต่อ)

ประเด็น	การดำเนินงาน
การหนุนเสริมโครงการ	1. การอบรมความรู้เรื่องการวิจัยเชิงพื้นที่ ABC และงานวิจัยชุมชน CBR โดยผู้ทรงคุณวุฒิ การจัดทำเอกสารแนวทางการทำงาน 2. การดูงานและการไปร่วมสัมมนา 3. การประชุมเพื่อรับทราบปัญหา (Reflection) อภิปราย (Discussion) และระดมสมอง (Brainstorm) เพื่อสร้างพลังการทำงานร่วมกัน 4. การช่วยเหลือนักวิจัยด้านกระบวนการในระหว่างการทำงาน
กระบวนการวัดผล	1. ประเมินผลจากการนำไปใช้ประโยชน์ได้จริง 2. ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงกับชาวบ้าน สร้างพลังให้กับชาวบ้าน(Empower) 3. สามารถสร้างนักวิจัยเชิงพื้นที่ได้ 10 คน 4. ชาวบ้านมีรายได้เพิ่มขึ้น และลดรายจ่าย 5 %
การเผยแพร่	1. ทุกโครงการมีการตีพิมพ์บทความ 2. โครงการ 2 โครงการ มีการแสดงในงานนิทรรศการ และขยายความรู้ 3. เปิดเวทีรายงานการวิจัยต่อสาธารณะ

การดำเนินงานหนุนเสริมของโครงการเชิงระบบแบ่งออกเป็น 3 ระยะดังนี้

ระยะต้นน้ำ การพัฒนาโจทย์วิจัยและสร้างทีมนักวิจัย

1. วิเคราะห์โจทย์ระหว่างทีมวิจัยกับชาวบ้าน ให้ตรงตามความต้องการ โจทย์ที่ดีจะต้องโดนใจทั้งทีมวิจัยนักวิชาการและชาวบ้าน

2. คัดกรองประเด็นที่ชัดเจน เป็นรูปธรรม มีการทบทวนจากพื้นที่ว่าคุ้มค่า สามารถทำตามเวลาที่กำหนด โจทย์ที่ดีจะต้องเป็นโจทย์ที่สามารถปฏิบัติได้จริง

3. หาพื้นที่ในความรับผิดชอบที่มีสภาพปัญหาตรงกับโจทย์ที่ร่วมกันกำหนด พื้นที่ที่ผู้นำและชุมชนมีความพร้อมในการทำงานร่วมกับนักวิจัยมหาวิทยาลัย

4. มองหาคนที่จะมาร่วมเป็นทีมวิจัย สิ่งสำคัญคือการคัดเลือกนักวิจัยมหาวิทยาลัยและนักวิจัยชาวบ้าน จะต้องเป็นผู้ที่รักการทำงานแนวนี้อย่างพร้อมที่จะทุ่มเทกับงานพร้อมเปลี่ยนแปลงในการวิจัย

5. หาผู้ทรงคุณวุฒิในการให้ข้อเสนอแนะโครงการวิจัย เพื่อเสนอแนวทางการทำงานวิจัยชุมชนได้อย่างถูกต้อง ผู้ทรงคุณวุฒิมีบทบาทสำคัญในโครงการวิจัยที่นักวิจัยยังทำงานวิจัยชุมชนและพื้นที่ไม่เป็น ช่วยเติมความรู้และแนะนำการทำงาน ตลอดจนช่วยแก้ไขปัญหาและทำให้งานวิจัยสำเร็จตามเป้าหมาย คือ สร้างคน สร้างความรู้ และสร้างการเปลี่ยนแปลงให้พื้นที่ ผู้ทรงคุณวุฒิควรเป็นผู้ที่เข้าใจการทำงานในลักษณะนี้และสามารถติดตามนักวิจัยไปในพื้นที่ได้ เพื่อให้ข้อเสนอแนะที่สามารถทำได้จริงและสอดคล้องกับพื้นที่

6. หาความร่วมมือกับภาคีที่มีส่วนเกี่ยวข้องทั้งภาครัฐ เอกชน และภาคประชาสังคม
7. สร้างกรอบการวิจัยร่วมกันระหว่างโครงการกลางและโครงการย่อย สร้างแผนปฏิบัติการการทำงานร่วมกัน (Research Mapping) และเป็นงานที่บูรณาการที่สร้างการพัฒนาให้กับพื้นที่
8. แจ้างแผนการทำงานให้หน่วยงานระดับจังหวัดและภาคีเครือข่าย รับทราบและสามารถเข้าร่วมกับโครงการวิจัยได้ตลอดกระบวนการ
9. ศึกษาข้อมูลพื้นฐานของชุมชนและพูดคุยกับผู้นำชุมชน ปราชญ์ชาวบ้าน เพื่อสร้างความเข้าใจในปัญหา ศักยภาพของชุมชน
10. ทำความเข้าใจที่มนักวิจัยทั้งหมดทั้งแผนการทำงานร่วมกัน แนวคิดการทำงานวิจัยว่าชาวบ้านเป็นผู้ทำงานวิจัย นักวิจัยมหาวิทยาลัยเป็นพี่เลี้ยง ปลายทางของงานวิจัยเพื่อประโยชน์ของชาวบ้าน สามารถนำไปแก้ไขปัญหาวิตที่ชาวบ้านเผชิญอยู่ได้จริง
11. เปิดเวทีชี้แจงชุดโครงการวิจัยทั้งหมด โดยเชิญผู้ทรงคุณวุฒิ หัวหน้าชุมชนชน เจ้าหน้าที่ส่วนงานรัฐ ภาคีผู้เกี่ยวข้องเข้าร่วม เป็นการสร้างความสัมพันธ์และความเชื่อมั่นกับชุมชนในการทำงานร่วมกันระหว่างนักวิจัยมหาวิทยาลัยและชาวบ้าน

ระยะกลางน้ำ การติดตามและสนับสนุนงานวิจัย

1. ควบคุมทิศทางการทำงานให้เป็นไปตามงานวิจัยให้เป็นไปตามแผนการทำงาน
2. ฝึกอบรมและเติมความรู้ให้กับทีมวิจัย ติดตามว่าโครงการต่าง ๆ ต้องการความรู้เรื่องอะไรเพิ่มเติม โดยปรึกษากับผู้ทรงคุณวุฒิที่เป็นพี่เลี้ยงโครงการ
3. ติดตามความก้าวหน้าเป็นระยะทุกเดือน ติดตามในพื้นที่ทุก 3 เดือน เป็นพี่เลี้ยงคอยให้คำแนะนำในแต่ละกิจกรรมและขั้นตอนการทำงาน กระตุ้นให้นักวิจัยทบทวนการทำงานของตัวเองในการทำงานที่ผ่านมาส่งผลต่อตัวนักวิจัยและเห็นการเปลี่ยนแปลงของพื้นที่อย่างไร นักวิจัยค้นหาเทคนิคการทำงานกับชาวบ้าน บริหารโครงการวิจัยอย่างไร (คนทำงาน, การลงพื้นที่, งบประมาณ) และได้บทเรียนอะไรบ้างจากการทำงานที่ผ่านมา สังเกตการทำงานในแต่ละขั้นตอน เช่น ปัญหาระหว่าง การทำงาน มีการแก้ไขปัญหาอย่างไร การเตรียมตัวก่อนลงพื้นที่
4. ลงพื้นที่พูดคุยกับชาวบ้าน สำนวผลการทำงานปฏิบัติงาน เพื่อประเมินผลการทำงานของ ทีมวิจัย และรับข้อเสนอแนะจากชาวบ้านเพื่อนำมาเสนอให้นักวิจัยและช่วยกันแก้ปัญหาที่เกิดขึ้น
5. ถอดบทเรียนนักวิจัยทุกครั้งที่มีการทำกิจกรรม การถอดบทเรียนเป็นเครื่องมือสำคัญในการสร้างการเรียนรู้ร่วมกันของทีมวิจัย และยังเป็น การช่วยกันหาจุดที่ต้องพัฒนาและนำผลที่ได้มาใช้ในการทำงานต่อไป
6. รวบรวมรายงานความก้าวหน้าให้ตอบตามวัตถุประสงค์ กรอบการวิจัยและแผนการทำงานของแต่ละโครงการให้สามารถบูรณาการและเชื่อมโยงกับโครงการกลาง

7. การจัดเวทีรายงานความก้าวหน้า โดยเชิญชุมชนผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ผู้ทรงคุณวุฒิ หน่วยงานระดับจังหวัดและท้องที่ รวมถึงภาคีเครือข่ายที่เกี่ยวข้อง เข้าร่วมในการรับฟังและให้ข้อเสนอแนะ

8. รวบรวมรายงานความก้าวหน้าเพื่อตรวจพิจารณาและปรับปรุงงานตามคำแนะนำตามผู้ทรงคุณวุฒิ

ระยะปลายน้ำ การประเมินผลงานวิจัย

1. ติดตามการทดลองและการนำไปใช้ประโยชน์ ร่วมสังเคราะห์งานวิจัยกับโครงการต่าง ๆ เพื่อให้งานวิจัยได้รับผลและเกิดนวัตกรรมได้จริง

2. เป็นพี่เลี้ยงติดตามโครงร่างของรายงานให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ กรอบการวิจัยและแผนการทำงาน ร้อยละ 100 ของแต่ละโครงการ สามารถบูรณาการระหว่างโครงการและเชื่อมโยงกับโครงการกลาง

3. จัดทำเวทีคืนข้อมูล ประกอบด้วยชุมชนผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ผู้ทรงคุณวุฒิ หน่วยงานระดับจังหวัดและท้องที่ รวมถึงภาคีเครือข่ายที่เกี่ยวข้อง

4. แก้ไขรายงานฉบับสมบูรณ์ให้อยู่ในตัวแบบเดียวกันและเป็นไปตามข้อเสนอแนะจากเวทีคืนข้อมูล จากข้อเสนอของผู้ทรงคุณวุฒิ

5. รวบรวมการทำงานประมาณของแต่ละโครงการ

6. จัดทำข้อสรุปภาพรวมของงานวิจัยทั้งชุดโครงการ

7. การติดตามการตีพิมพ์ รวมทั้งหาเวทีและพื้นที่การนำเสนอผลงานให้นักวิจัย

8. ขยายผลงานสู่การนำไปใช้ประโยชน์ในชุมชน/ภาคีเครือข่าย

โครงการเชิงระบบได้จัดให้มีระบบที่ปรึกษาโครงการที่มีความเข้าใจในการทำงาน CBR คือ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ปัญชร แก้วส่องและผู้ช่วยศาสตราจารย์พิรัช กุลชัย ที่มีประสบการณ์ทำงานในลักษณะนี้มายาวนาน ที่ปรึกษาช่วยให้ภารกิจของโครงการที่เป็นตัวหนุนเสริมทางวิชาการแก่โครงการทั้งหมดสามารถดำเนินไปได้ ระบบนี้ยังสามารถสร้างความเชื่อมั่นกับทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง ทั้งมหาวิทยาลัย นักวิจัย พื้นที่และชาวบ้าน

ข้อด้อยที่ต้องพัฒนา สำหรับในส่วนของ ABC กลไกเชิงพื้นที่ ซึ่งโครงการเชิงระบบมีการจัดตั้งชุดมีการจัดตั้งคณะกรรมการ ผู้เข้าร่วมเป็นคณะกรรมการมาจากหน่วยงานระดับจังหวัด แต่การดำเนินการยังไม่ต่อเนื่อง ยังขาดภารกิจที่ชัดเจน และยังขาดผลักดันให้เกิดการประชุมที่ต้องดำเนินการเป็นประจำสม่ำเสมอ

งานวิจัยชุดโครงการนี้ ทำงานใน 3 พื้นที่ คือ หมู่บ้านดอนซาก หมู่บ้านหัวตะพานและและหมู่บ้านคลองรี ทำให้ไม่สามารถทำงานแบบพัฒนาพื้นที่ (Area Based) ได้เพราะมีพื้นที่ดำเนินการมากไป การทำงานจึงมุ่งที่จะดูแลเฉพาะแต่ละโครงการเท่านั้น ไม่ได้ดูในลักษณะ

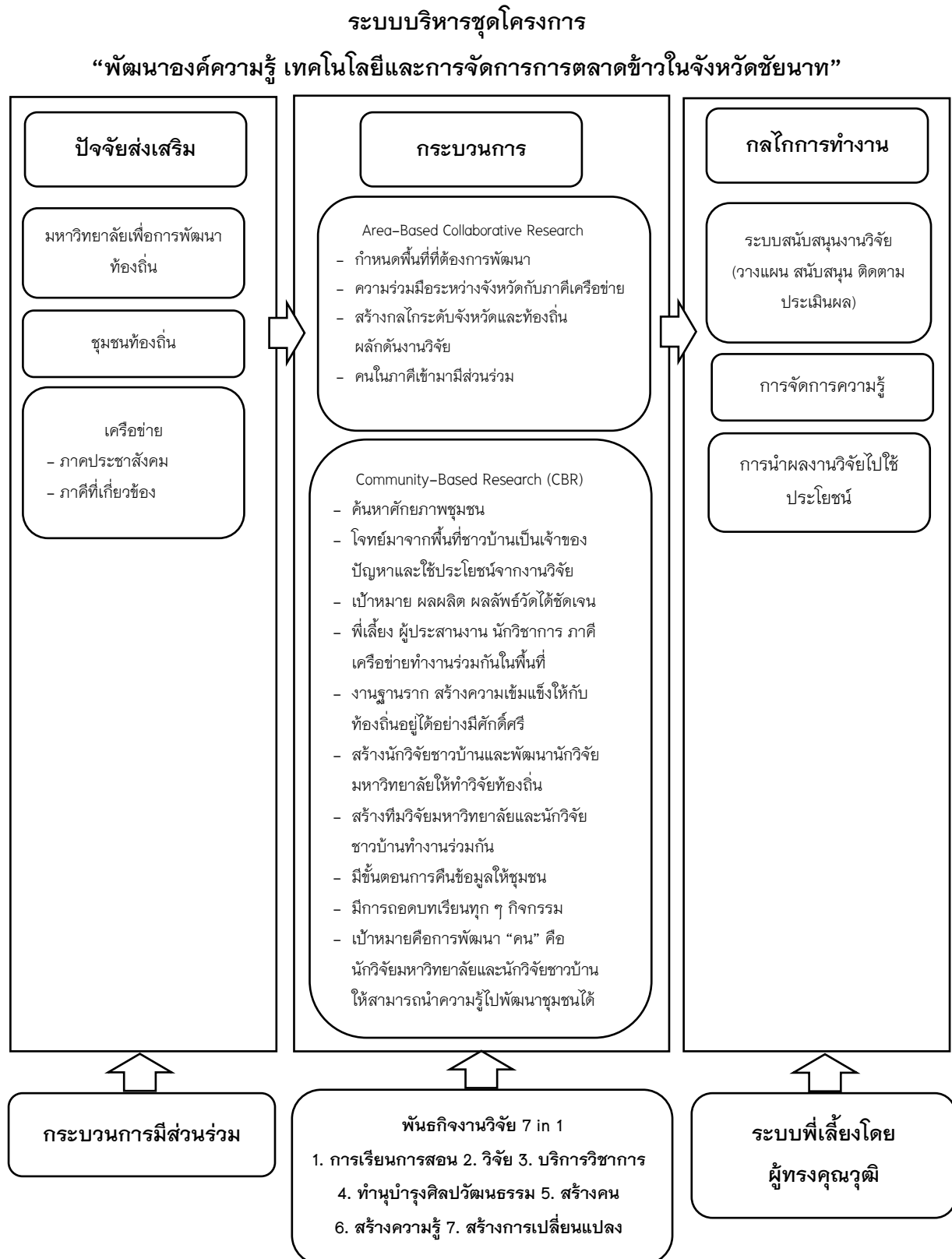
ที่เชื่อมโยงกับพื้นที่ที่ดำเนินการด้วยรวมทั้งยังไม่เกิดการบูรณาการระหว่างโครงการ การทำงานยังเป็นลักษณะต่างคนต่างทำ ยังไม่มีลักษณะ Research Program ที่มีการออกแบบเชื่อมโยงกัน งานวิจัยจึงขาดบูรณาการ และใช้ประโยชน์ทรัพยากรร่วมกัน

ผลการพัฒนานักวิจัยของมหาวิทยาลัยราชภัฏจันทร์เกษมและนักวิจัยชาวบ้าน ให้เป็นนักวิจัยเชิงพื้นที่

นักวิจัยมหาวิทยาลัย จำนวน 18 คน นักวิจัยชาวบ้านจำนวน 60 คนที่เข้าร่วมโครงการได้รับการพัฒนาให้เป็นนักวิจัยเชิงพื้นที่ นักวิจัยเกือบทั้งหมดยังไม่เคยทำงานแบบ ABC และ CBR การทำงานวิจัยนี้จึงเป็นการสร้างการเรียนรู้ให้กับนักวิจัย มีการจัดอบรมให้ความรู้เรื่องการทำงานท้องถิ่นเพื่อพัฒนาเชิงพื้นที่ Area-Based Collaborative Research (ABC) และงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น Community Based Research (CBR) เป็นระยะอย่างต่อเนื่องและจัดทำเป็นเอกสารเผยแพร่ พร้อมทั้งนำนักวิจัยมหาวิทยาลัยและนักวิจัยชาวบ้านศึกษาดูงานความเป็นเลิศ (Best Practice) ในเรื่องการทำงานวิจัยชุมชน เพื่อศึกษาแนวคิดและรับประสบการณ์ในการทำงานชุมชนและการทำงานเชิงพื้นที่ ณ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรดิตถ์ ในวันที่ 6-8 มีนาคม พ.ศ. 2562 รวมทั้งการที่มีผู้ทรงคุณวุฒิที่มีประสบการณ์ด้านการวิจัยคอยให้ความรู้และคำแนะนำทุกครั้งที่มีการทำกิจกรรมทำให้การทำงานของนักวิจัยเดินไปในทิศทางที่ถูกต้อง นอกจากนี้การถอดบทเรียนทุกครั้งที่ทำกิจกรรมโดยมีการประชุมร่วมกันเป็นการสร้างการเรียนรู้ร่วมกันได้ดี สำหรับการสร้างนักวิจัยชาวบ้าน ทำให้ชาวบ้านเข้าร่วมโครงการวิจัยและเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมได้บ้าง ชาวบ้านเรียนรู้ว่าหลายเรื่องมาจากปัญหาของตัวชาวบ้านเองและยินดีที่จะปรับเปลี่ยนตามงานวิจัยที่ร่วมกันทำขึ้น

เนื่องจากนักวิจัยที่ยังไม่เคยทำงานในลักษณะใหม่นี้ไม่สามารถใช้การฝึกอบรมเพียงอย่างเดียวแต่ต้องส่งเสริมให้เกิดการเรียนรู้ในการวิจัยชุมชนและเชิงพื้นที่อย่างต่อเนื่อง การเรียนแบบปฏิบัติไปด้วยและส่งเสริมให้เกิดการทำงานเป็นทีมแบบบูรณาการข้ามศาสตร์ โดยมีผู้ทรงคุณวุฒิหรือพี่เลี้ยงช่วยให้ความรู้และแก้ปัญหาอย่างใกล้ชิด ช่วยในการพัฒนาทั้งคนและงานวิจัย

อย่างไรก็ตามสามารถสรุประบบบริหารการทำงานของชุดโครงการดังนี้

อภิปรายผล

1) จากการดำเนินงานชุดโครงการวิจัยการพัฒนาองค์ความรู้ เทคโนโลยี และการจัดการการตลาดข้าวในจังหวัดชัยนาท ทำให้เกิดงานวิจัยเพื่อพัฒนาท้องถิ่นเชิงพื้นที่ที่เป็นไปตามความต้องการของชุมชนและสามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้จริง จำนวน 6 โครงการ โดยชุดโครงการวิจัย ได้ดำเนินการตามการวิจัยเพื่อท้องถิ่น Community Based Research (CBR) และการวิจัยเชิงพื้นที่ Area-Based Collaborative Research (ABC) ซึ่งทั้ง 2 ส่วนมีความแตกต่างกันแต่มีความเชื่อมโยงกันและสนับสนุนกัน การวิจัยเพื่อท้องถิ่น (CBR) เป็นงานวิจัยที่ใช้ชุมชนเป็นฐานการวิจัย และงานวิจัยเพื่อกำหนดพื้นที่และใช้การมีส่วนร่วมเพื่อสนับสนุนให้การทำงานวิจัยประสบความสำเร็จ ทำโดยชาวบ้านเริ่มต้นจากความจำเป็นในชีวิตที่จะต้องแก้ปัญหาของตนเองและท้องถิ่น จุดเริ่มต้นมาจากปัญหาในท้องถิ่น เข้าถึงและเป็นประโยชน์กับท้องถิ่นเป็นงานสร้างฐานรากของประเทศ หัวใจสำคัญจึงอยู่ที่การสร้างการมีส่วนร่วม เพื่อสร้างให้คนคิด และคนมีความสามารถตัดสินใจด้วยเหตุผล สามารถจัดการตนเองและแก้ปัญหาได้ด้วยตัวเอง การวิจัยเพื่อพัฒนาพื้นที่ (Area-Based Collaboration Research-ABC) เป็นการเอาพื้นที่เป็นตัวตั้งในการทำงาน (AB) โดยการทำงานร่วมกัน (C) ระหว่างผู้มีส่วนได้เสียตัวจริง เพื่อให้ได้ข้อมูลจากการวิจัย (R) ที่จะใช้จัดการกับเรื่องสำคัญเพื่อนำไปสู่การพัฒนา (D) เป็นการทำงานเพื่อไปสู่คุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นทั้งทางด้านเศรษฐกิจ สิ่งแวดล้อม สังคม และการเมืองของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียบนความเชื่อที่ว่าความเข้มแข็งที่แท้จริงต้องเกิดจากภายใน ผู้ที่เกี่ยวข้องต้องเป็นผู้ทำและสมัครใจที่จะทำงานร่วมกัน และภายใต้ความตระหนักรู้ว่าภาครัฐ คือผู้กุมทรัพยากรในการพัฒนา การทำงานในลักษณะนี้จึงต้องทำงานร่วมกับภาครัฐ (มหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์, 2560) ดังนั้น เมื่อชุดโครงการนี้ได้ดำเนินการวิจัยโดยใช้แนวคิดทั้ง 2 แนวคิดเชื่อมโยงกันจึงทำให้เกิดงานวิจัยเพื่อพัฒนาท้องถิ่นเชิงพื้นที่ที่เป็นไปตามความต้องการของชุมชนและสามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้จริงภายใต้ชุดโครงการนี้ จำนวน 6 โครงการ

2) เกิดระบบบริหารจัดการงานวิจัยเชิงพื้นที่ของมหาวิทยาลัยราชภัฏจันทร์เกษม สำหรับการพัฒนาองค์ความรู้ เทคโนโลยีและการจัดการการตลาดข้าวในจังหวัดชัยนาท เนื่องจากมหาวิทยาลัยราชภัฏต้องปรับบทบาทสำคัญตามพระราชบัญญัติมหาวิทยาลัยราชภัฏ พ.ศ. 2547 มาตรา 7 ที่ระบุให้ “มหาวิทยาลัยราชภัฏเป็นสถาบันอุดมศึกษาเพื่อการพัฒนาท้องถิ่นเสริมพลังปัญญาของแผ่นดินฟื้นฟูพลังการเรียนรู้ เชิดชูภูมิปัญญาของท้องถิ่น สร้างสรรค์ศิลปวิทยาเพื่อความเจริญก้าวหน้าอย่างมั่นคงและยั่งยืนของปวงชน” ที่ต้องมีการเชื่อมโยงเป็นเครือข่ายเชิงพื้นที่ในเชิงประเด็นการพัฒนาเพื่อสร้างองค์ความรู้ที่ตอบโจทย์และเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาทั้งในระดับพื้นที่ จังหวัด ภูมิภาคและระดับประเทศ (พระราชบัญญัติ มหาวิทยาลัยราชภัฏ, 2547) มหาวิทยาลัยราชภัฏจันทร์เกษมยังขาดหน่วยงานที่เป็นกลไกกลางในการเชื่อมประสานเครือข่ายการทำงานเชิงยุทธศาสตร์ขององค์กรภาคีเพื่อพัฒนาจังหวัด ภูมิภาคและภูมิภาคอย่างต่อเนื่อง

รวมถึงการพัฒนาและเชื่อมโยงข้อมูลกับพื้นที่ในการจัดทำนโยบายสาธารณะแผนงานโครงการที่สนองต่อสถานการณ์ปัญหาของชุมชนท้องถิ่นจะนำไปสู่การขับเคลื่อนงานเชิงนโยบายในระดับจังหวัด ภูมิภาค และภูมิภาคที่เป็นรูปธรรม นอกจากนี้ยังขาดกลไกเชิงระบบที่จะสนับสนุนการวิจัยและพัฒนาเชิงพื้นที่ที่ตอบสนองการพัฒนาจังหวัดอย่างต่อเนื่องและเป็นวัฒนธรรมองค์กร ชุดโครงการวิจัยนี้ได้ทำการพัฒนาระบบบริหารจัดการงานวิจัยเชิงพื้นที่ของมหาวิทยาลัยราชภัฏจันทรเกษมจนเกิดเป็นระบบบริหารจัดการงานวิจัยตั้งแต่ต้นทาง กลางทาง และปลายทางทางที่มีกลไกเชิงระบบของมหาวิทยาลัย คือ สถาบันวิจัยและพัฒนาเป็นกลไกหลักทำงานร่วมกับกลไกสนับสนุนภายในมหาวิทยาลัยเพื่อการขับเคลื่อนงานวิจัยเพื่อพัฒนาท้องถิ่นร่วมกับกลไกเชิงระบบในพื้นที่ ซึ่งมีองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเป็นกลไกหลัก โดยมีกลไกสนับสนุนเชิงนโยบายระดับจังหวัดเพื่อก่อให้เกิดองค์ความรู้ที่สนองต่อยุทธศาสตร์การพัฒนาอย่างเป็นระบบช่วยให้ได้ผลงานวิจัยที่มีคุณภาพตามมาตรฐานที่กำหนดเป็นการสร้างความมั่นใจในคุณภาพให้กับผู้เกี่ยวข้องอย่างต่อเนื่อง ตั้งแต่การวางแผนหรือออกแบบระบบ การดำเนินงานตามระบบการตรวจสอบ ประเมินและใช้ผลเพื่อการปรับปรุงอย่างต่อเนื่อง

3) นักวิจัยมหาวิทยาลัยราชภัฏจันทรเกษมได้รับการพัฒนา จำนวน 18 คน และนักวิจัยชาวบ้าน จำนวน 60 คน เนื่องจากชุดโครงการวิจัยได้ดำเนินงานตามการวิจัยท้องถิ่นและการวิจัยเชิงพื้นที่ ซึ่งงานวิจัยดังกล่าวเป็นงานวิจัยที่ผู้สร้างความรู้คือผู้ใช้ และผู้ใช้คือผู้สร้างความรู้ในตัวตนเดียวกัน งานวิจัยในครั้งนี้ พบว่า นักวิจัยที่ยังไม่เคยทำงานในลักษณะใหม่นี้ไม่สามารถใช้การฝึกอบรมเพียงอย่างเดียวแต่ต้องส่งเสริมให้เกิดการเรียนรู้ในการวิจัยชุมชนและเชิงพื้นที่อย่างต่อเนื่อง การเรียนแบบปฏิบัติไปด้วยและส่งเสริมให้เกิดการทำงานเป็นทีมแบบบูรณาการข้ามศาสตร์ โดยมีผู้ทรงคุณวุฒิหรือพี่เลี้ยงช่วยให้ความรู้และแก้ปัญหาอย่างใกล้ชิด ช่วยในการพัฒนาทั้งคนและงานวิจัย ซึ่งในยุคสมัยปัจจุบันเป็นยุคแห่งการเรียนรู้ มีความรู้ใหม่ ๆ เกิดขึ้นมาทุกวัน ความรู้เดิมก็ล้าสมัยไปอย่างรวดเร็ว การหาคำตอบในยุคสมัยนี้โดยการทำให้ชุมชนเข้าใจถึงกระบวนการทำวิจัย เพื่อเป็นการสร้างการเรียนรู้ของชุมชน จึงเป็นสิ่งสำคัญที่จะทำให้ชุมชนเกิดพลัง สามารถแก้ปัญหา ของชุมชนของตนเองได้ ชาวบ้านที่เป็นนักวิจัยสามารถแสวงหาคำตอบในการแก้ปัญหาตนเองได้โดยไม่ต้องพึ่งนักวิชาการหรือคนนอกอีกต่อไป ดังนั้นงานวิจัยเพื่อชุมชนท้องถิ่นจึงไม่ได้เป็นงานของนักวิชาการหรืออาจารย์ในมหาวิทยาลัยอีกต่อไป แต่ชาวบ้านในชุมชนเป็นคนลงมือทำวิจัยเพื่อแก้ปัญหาและพัฒนาชุมชนของตนเอง การดำเนินการวิจัยผ่านกระบวนการวิจัยเพื่อท้องถิ่นเกิดผลแห่งการเรียนรู้และส่งผลให้เกิดการสร้างคน พัฒนาทักษะและสามารถแก้ปัญหาได้อย่างยั่งยืนมากกว่า กระบวนการวิจัยดังกล่าวทำให้คนในชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินงานเพื่อแสวงหาคำตอบอย่างเป็นระบบและเรียนรู้จากกระบวนการวิจัยดังกล่าวด้วยตนเอง มีการศึกษา ค้นหาข้อมูลก่อนดำเนินงาน มีการวิเคราะห์

ความน่าเชื่อถือของข้อมูล มีการวางแผนการดำเนินงานบนฐานข้อมูลที่มีอยู่จริง และในระหว่างการทำงานมีการทบทวนความก้าวหน้า วิเคราะห์ความสำเร็จและอุปสรรคอย่างสม่ำเสมอจนสามารถสรุปเป็นบทเรียน เพื่อตอบคำถามที่ตั้งไว้ นำมาวิเคราะห์และพัฒนาใหม่ให้ดีขึ้นทั้งหมดนี้ถือเป็นกระบวนการดำเนินงานวิจัยโดยชุมชนท้องถิ่นซึ่งเป็นผู้ตั้งคำถามเอง หาคำตอบเอง ซึ่งเป็นการวิจัยแนวใหม่ของสังคม ความรู้ท้องถิ่นเป็นความรู้ที่อิงกับฐานชีวิตด้านต่าง ๆ ของชุมชนที่มีฐานจากวัฒนธรรมที่ดำรงอยู่ในพื้นที่นั้น ๆ มักเป็นความรู้บนฐานประสบการณ์และภูมิปัญญาที่มีในท้องถิ่น แม้จะพบว่าประสบการณ์และภูมิปัญญาเดิมที่มีนั้นอาจไม่เพียงพอต่อการตอบปัญหาใหม่ที่เกิดขึ้น ดังนั้นจึงต้องมีการศึกษาหาความรู้ใหม่มาประยุกต์หรือปรับใช้ หรือบางครั้งก็ใช้ความรู้ใหม่ ๆ มาประยุกต์ใช้ร่วมกับความรู้เดิม ทำให้ได้วิธีการแก้ปัญหาใหม่ที่สอดคล้องกับบริบทและสถานการณ์ใหม่ (เพ็ญประภา ภัทรานุกรม, 2560 อ้างถึงใน บัญชร แก้วส่อง, 2563)

ข้อเสนอแนะ

1. การดำเนินงานทั้งโครงการเชิงระบบและโครงการย่อย 6 โครงการ เป็นโครงการเริ่มต้นการทำงานแบบโครงการชุดที่จะทำงานกับพื้นที่โดยใช้แนวทางการทำงานแบบวิจัยชุมชน (CBR) และการทำงานพื้นที่ (ABC) ข้อค้นพบที่เกิดขึ้นจึงต้องพัฒนาทั้งหมดให้สามารถใช้เป็นบทเรียนในการดำเนินงานทำงานต่อไปของมหาวิทยาลัยราชภัฏจันทรเกษม
2. การทำงานสำหรับนักวิจัยที่ยังไม่เคยทำงานในลักษณะใหม่นี้ไม่สามารถใช้การฝึกอบรมเพียงอย่างเดียวแต่ต้องส่งเสริมให้เกิดการเรียนรู้ในการวิจัยชุมชนและเชิงพื้นที่อย่างต่อเนื่อง
3. ควรเสริมรูปแบบการดำเนินงานให้เกิดการเรียนรู้แบบปฏิบัติไปด้วย และส่งเสริมให้เกิดการทำงานเป็นทีมแบบบูรณาการข้ามศาสตร์ โดยมีผู้ทรงคุณวุฒิหรือพี่เลี้ยงช่วยให้ความรู้และแก้ปัญหาอย่างใกล้ชิด เพื่อช่วยในการพัฒนาทั้งคนและงานวิจัย

เอกสารอ้างอิง

- กรมการข้าว. (2560). รายงานสถานการณ์การเพาะปลูกข้าว ปี 2559-2560 รอบที่ 1. สืบค้นเมื่อ 30 กรกฎาคม 2562, จาก www.ricethailand.go.th/
- เกวรินทร์ พันทวี, และวีรณัฐ สระแก้ว. (2562). การพัฒนาและออกแบบบรรจุภัณฑ์เพื่อเพิ่มมูลค่าวัสดุเหลือทิ้งจากกระบวนการทำนา บ้านดอนซาก ตำบลห้วยงู จังหวัดชัยนาท. กรุงเทพฯ: สถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏจันทรเกษม.
- กาญจนา ทองทั่ว. (2562). งานวิจัยเพื่อท้องถิ่น Community Based Research (CBR). สืบค้นเมื่อ 30 กรกฎาคม 2562, จาก <https://km.sci.ubu.ac.th/>
- _____. (2561). คนหนุ่มนักวิชาการทำงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น. ฝ่ายวิจัยเพื่อท้องถิ่น สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.).

- ฉัตรนภา พรหมมาและคณะ (2561). *สานพลังวิจัยมหาวิทยาลัยคู่ชุมชนท้องถิ่น*. ศูนย์บูรณาการพันธกิจสัมพันธ์ สถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏอุตรดิตถ์.
- มหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์. (2560). *การวิจัยเพื่อชุมชนท้องถิ่น*. สืบค้นเมื่อ 15 พฤศจิกายน 2561, <https://www.wu.ac.th /th/research/1074/>
- มติชนออนไลน์ (2559). *รายงานปัญหาสถานการณ์ราคาข้าวตกต่ำทั่วประเทศ*. สืบค้นเมื่อ 5 มิถุนายน 2562, จาก www.matichon.co.th.
- พรเทพ ชมชื่น, สุกัญญา เจียมวรนนท์กุล, และสัมพันธ์ แห่ลงป่าหมื่น. (2562). *การพัฒนาผลิตภัณฑ์ดูแลผิวเพื่อจากข้าวปลอดภัยชัยนาทอย่างมีส่วนร่วมของชุมชนบ้านหัวตะพาน จังหวัดชัยนาท*. กรุงเทพฯ: สถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏจันทรเกษม.
- บุญชร แก้วส่อง. (2560). *หนึ่งชุมชนหนึ่งงานวิจัย: การเตรียมคนฐานรากเพื่อเข้าสู่เมืองไทย 4.0*. สืบค้นเมื่อ 15 มิถุนายน 2562, จาก <https://vijaitongtin.wordpress.com>
- ปิยพร ท่าจีน, สุมาลี ไชยศุภรากุล, ไตรทศ งามปิณฑิ์, ศิรส ทองเชื้อ, และธีรพงศ์ ไชยมังคละ. (2562). *แนวทางการลดการเพิ่มหนี้สินสะสมอย่างยั่งยืนโดยกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนบ้านดอนซาก ตำบลห้วยยู อำเภอนาคู จังหวัดชัยนาท*. กรุงเทพฯ: สถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏจันทรเกษม.
- วิจิตร จารุโณปถัมภ์. (2562). *รูปแบบการจัดกระบวนการเรียนรู้สำหรับโรงเรียนชาวนาแบบมีส่วนร่วม: กรณีศึกษาโรงเรียนชาวนาบ้านคลองรี ตำบลห้วยกรด อำเภอสรรคบุรี จังหวัดชัยนาท*. กรุงเทพฯ: สถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏจันทรเกษม.
- วรฤดี รักดีบุรุษ, และภควัต รัตนราช. (2562). *การพัฒนาการท่องเที่ยวชุมชนตามวิถีเกษตรของบ้านดอนซาก ตำบลห้วยยู อำเภอนาคู จังหวัดชัยนาท โดยกระบวนการมีส่วนร่วมและการสื่อสารชุมชน*. กรุงเทพฯ: สถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏจันทรเกษม.
- สุพรรณิ ปลัดศรีช่วย, วิจิตร จารุโณปถัมภ์, และวาทีนิ นิลงาม. (2562). *การวิเคราะห์สภาพพื้นที่และการถือครองที่ดินโดยกระบวนการการมีส่วนร่วมกับชุมชน บ้านดอนซาก อำเภอนาคู จังหวัดชัยนาท*. กรุงเทพฯ: สถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏจันทรเกษม.
- สีลาภรณ์ บัวสาย. (2557). *บนเส้นทางสู่มหาวิทยาลัยรับใช้พื้นที่: 15 กรณีศึกษามหาวิทยาลัยไทย*. โครงการความร่วมมือเพื่อพัฒนางานวิจัยเชิงพื้นที่ ระหว่าง มวล. และ สกว. นครศรีธรรมราช.
- สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย. (2552). *การวิจัยเชิงพื้นที่: ฝ่ายวิจัยเพื่อท้องถิ่น*. สืบค้นเมื่อ 15 พฤศจิกายน 2561, จาก <http://www.vijai.org>